

ПОЈЕДИНАЦ, ГРУПА И ДРУШТВО

Циљ учења изборног програма *појединац, група и друштво* је оспособљавање ученика за критичко сагледавање места појединца и група у друштву, њихових улога, права, одговорности и међузависности, ради развијања знања, вештина, вредности и ставова неопходних за конструктивноучешће у различитим ситуацијама својственим савременом динамичном друштву.

По завршетку програма ученик ће бити у стању да:

- аргументовано дискутује о друштвеним појавама имајући у виду позицију појединца, групе и друштва;
- уочава и анализира различите врсте интеракцијских процеса у друштву и међузависност између појединца, група и друштва;
- препозна начине утицаја и манипулације појединца, групе и друштва;
- илуструје на примерима и примени у реалним ситуацијама механизме разградње негативних друштвених стереотипа;
- исказује просоцијалне ставове, вредности, осетљивост за етичко просуђивање;
- препознаје специфичности истраживања у друштвеним наукама.

Разред

Први

Годишњи фонд часова

37 часова

ИСХОДИ На крају свих модула ученик ће бити у стању да:	МОДУЛИ	ТЕМЕ
<ul style="list-style-type: none"> – препозна мултиперспективност приступа програму и наведе науке које се баве питањима појединца, групе, друштва; – учествује у доношењу правила понашања у групи; – опише својим речима сврху социјалних експеримената; – критички разматра појаву 	ОД УЗОРА И ИДОЛА ДО ВОЂА И СЛЕДБЕНИКА	<p>Увод у програм</p> <p>Узори, идоли и идолатрија – слично, а различито.</p> <p>Може ли се одрасти без узора и идола? Чему они служе?</p> <p>Узори и идоли данашњих младих људи и њихових родитеља – има ли разлике? Како се постаје идол?</p> <p>Најпознатија масовна еуфорија 60-тих година 20. века – битлсоманија. Како је до ње дошло?</p> <p>Шта вођу чини вођом?</p> <p>Вође, узори и идоли у различитим областима (политика, војска, спорт,</p>

<p>узора, идола и вођа и њихов утицај на појединце, групе, друштво;</p> <ul style="list-style-type: none"> – опише на примеру утицај медија на формирање узора, идола и вођа; – идентификује особе, на локалном или глобалном нивоу, које су биле или су сада вође и идоли; – процени могући развој догађаја у свету имајући у виду актуелне светске вође; 		<p>уметност, наука, техника...) и њихов утицај.</p> <p>Да ли има вође без следбеника? Како вође утичу на следбенике?</p> <p>Шта је конформизам, које су његове последице и како му се одупрети.</p> <p>Какав је утицај медија на стварање узора, идола, вођа?</p> <p>Вође у прошлости које су промениле свет (на боље или нагоре).</p> <p>За кога се данас у свету може рећи да је вођа? Зашто?</p>
<ul style="list-style-type: none"> – делује проактивно штитећи права и интересе неког појединца, групе или друштва. – објасни на примеру разлику између усамљености и самоће; – критички разматра проблеме са којима се суочавају одбачени појединци; – повезује процесе технологизације света и повећане усамљености и отуђености људи; – препознаје стереотипе и предрасуде у примерима одбачености; – процењује могуће последице усамљености, одбачености и отуђености у животу људи у будућности. 	<p>УСАМЉЕНОСТ, ОДБАЧЕНОСТ, ОТУЂЕНОСТ</p>	<p>Сам у маси. Велики градови и усамљеност. Напуштена села и самоћа старих.</p> <p>Нове технологије –узрок или решење усамљености младих.</p> <p><i>Велики брат</i> и други ријалити програми отуђености – зашто имају велику гледаност?</p> <p>Осамљеност као избор. Испосници и самоћа.</p> <p>Познати одбачени појединци у прошлости – зашто их је друштво одбацило?</p> <p>Инквизиција – однос према појединцима оптуженим за јерес.</p> <p>Галилео Галилеј – одустајање од уверења ради заштите од одбачености.</p> <p>Расистичка дискриминација – одбаченост због боје коже.</p> <p>Одбаченост старих, болесних, сиромашних и другачијих у савременом свету.</p> <p>Ејџизам – прихваћена дискриминација.</p> <p>Солидарност међу људима и прихватање различитости као равнотежа одбачености и отуђености.</p>

--	--	--

Кључне речи: међузависност, узори, идоли, вође, усамљеност, одбаченост, отуђеност.

Корелација: историја, српски језик и књижевност, латински језик, страни језик, рачунарство и информатика, грађанско васпитање, уметност и дизајн, комуникација и медијска култура.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Изборни програм *појединац, група и друштво* припада групи интердисциплинарних програма које ученици могу бирати у првом и другом разреду. Он, као и други изборни програми, доприноси остваривању општих исхода образовања и васпитања и развоју кључних и међупредметних компетенција. Програм доприноси развијању *Кључних компетенција за целоживотно учење*: комуникација на матерњем језику, комуникација на страном језику, дигитална компетенције, учење учења, друштвене и грађанске компетенције, осећај за иницијативу и предузетништво, културолошка освешћеност и изражавање. Програм доприноси развијању *Општих, међупредметних компетенција*: компетенција за целоживотно учење, комуникација, рад са подацима и информацијама, решавање проблема, сарадња, одговорно учешће у демократском друштву, предузимљивост и оријентација ка предузетништву. То се постиже на тај начин што ученици путем истраживачког и пројектног рада на модулима остварују исходе који су дати на нивоу модула и целог програма. Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све изборне програме, као и упутство које изражава специфичности програма *појединац, група и друштво*.

Програм у првом разреду садржи два модула која одговарају узрасту ученика и њиховим интересовањима. Они пружају велике могућности за истраживачке активности и осмишљавање пројеката. Заоба су понуђене бројне теме које наставник може допунити још неким, јер постоје многи аспекти из којих се модул може посматрати. Избор модула и списак тема омогућавају да се сваки модул посматра не само из различитих углова већ и из различитих перспектива: временске (некад–данас–сутра) и просторне (локално–глобално). Очекује се да у таквим околностима највећи проблем у остваривању овог програма буденемогућност ученика далако направе избор и определе се за само један аспект модула којим ће се бавити. То је, међутим, важан захтев, јер се на тај начин будући академски грађани подучавају о томе како изгледа истраживачки поступак, чији први корак представља пажљив избор проблема на којем ће се радити.

Ученици треба да испланирају истраживање које не мора да буде велико и сложено, али треба да буде реално изводљиво и да прођу кроз све потребне кораке. Током тог рада треба да се упознају са специфичностима истраживања у друштвеним наукама, посебно са значајем правилног избора узорка на коме ће се истраживање спровести. У истраживачким активностима ученици ће у највећој мери користити стандардне технике друштвених наука као што су посматрање, интервјуисање, анкетирање, биографска метода, студија случаја, рад на тексту, испитивање ставова, анализа података или понашања. Наставник треба да упуту ученике како да припреме, уколико им је потребно за истраживање, различите чек-листе или једноставне инструменте за испитивање знања, ставова, вредности, као и да им помогне у обради добијених података. (Пример: ученици

су изабрали шта желе да истражују. Договарају се и одлучују на који начин ће то истраживати; припремају, на пример, листу од пет питања за интервју. Деле се у три групе од којих ће свака обавити припремљени интервју са одређеним бројем особа из различитих циљних група – до 25 година, од 25 до 50 година и преко 50 година. Затим обрађују добијене резултате и изводе закључак који показује то да ли постоје узрасне разлике по истраживаном питању. Исто истраживање може се учинити сложенијим тако што ће у узорку бити једнак број мушкараца и жена у дефинисаним узрасним категоријама, чиме ће се омогућити да се изведе закључак о постојању полних разлика по истраживаном питању. Увођењем још неких контролисаних карактеристика у узорку – нпр. образовни ниво, добијају се још веће могућности анализе добијених података. На тај начин ученици схватају значај промишљања о избору узорка у истраживањима појава у друштвеним наукама и могућностима да се из истог истраживања изведе што више закључака.)

Избор на који начин ће ученици реализовати истраживање у великој мери је повезан и са избором теме. Ако ученици, на пример, изаберу да се баве темом „Шта вођу чини вођом?“, намеће се биографски метод. Ученици могу да направе избор одређеног броја вођа из прошлости који су из различитих историјских периода и различитих области (државници, војсковође, верске вође, реформатори, револуционари, индустријалци) и да подељени у парове ураде анализу основних података из њихових биографија. Упоредивањем добијених података ученици могу да издвоје неке особине које су им заједничке (нпр. упорност, патриотизам, говорничка вештина, изглед, утицај на људе, сиромашно или богато порекло...).

Код креирања пројекта ученицима је потребна иста врста помоћи и подршке као код истраживања, пресвега да би се избегли „широко“ постављени циљеви, који самим тим постају тешко оствариви. Пројекти могу бити врло различити. Неки од њих ће имати све фазе (до реализације и евалуације), а други неће. Пројекат који се, на пример, бави разрадом и испитивањем како се неки проблем може истраживати, хипотетички је, јер нема услова за његову реализацију. Исто је и са пројектом чији је циљ да се направи сценарио за социјални експеримент на одређену тему. Очекује се, ипак, да ће највећи број пројеката бити нека врста активизма и да ће за циљ имати организовање акције у корист некога или нечега. Ученици који се, на пример, определе да истражују еџизам, могу осмислити пројекат чији циљ је боље упознавање младих (путем постера, лифлета, кратког филма, трибина...), шта им се може десити кад остаре ако се сада не изборе да се стари људи третирају равноправно и без предрасуда.

УВОД У ПРОГРАМ

Циљ уводних активности је да се ученици упознају са програмом и сазнају чиме ће се бавити и на који начин. Посебно је важно да схвате његову мултидисциплинарност и слободу креирања активности. Наставник треба да подстиче, на различите начине, радозналост проучавања друштвених појава како би се стварност у којој ученици живе боље разумела. Треба имати у виду да ће многи ученици наставити своје академско школовање у области друштвених наука и, уколико искажу потребу, наставник им може дати додатне изазове из ове области и упутити у различите изворе података.

За подстицај се може користити социјални експеримент по избору наставника или избору ученика уз консултацију са наставником (његов снимак – ученици га могу погледати и на својим телефонима, или опис). Следи разговор са ученицима о утиску који

је експеримент оставио на њих и препознавање друштвене појаве којом се експеримент бави (најчешће стереотипи, предрасуде, подложност утицају, однос вредности и контекста и др.). Ученике треба тако водити да препознају које све науке се баве проучавањем питања која се односе на појединца, групе и друштво (психологија, социологија, историја, филозофија) и уочити да се и друштвене појаве могу истраживати путем експеримената.

Примери социјалног експеримента:

- Разлике у понашању људи према девојчици-глумици Анано када је лепо обучена и када је нашминкана да делује запуштено (експеримент подржао Уницеф).
- Понашање људи према врхунском, признатом и добро плаћеном виолинисту који у подземној железници свира на скупом инструменту компликовану композицију.
- Понашање људи према атрактивној плавуши и девојци обичног изгледа у ситуацији када им је потребна помоћ.
- Алтруистичко понашање људи према непознатој особи.
- Реакције људи на неочекивано, на пример, загрљени момак (има обележја Јеврејина) и девојка (има обележје Палестинке).
- Различити експерименти у којима се људи наводе да се понашају на одређен начин.

Ученици могу добити задатак да у паровима или малим групама истраже на интернету примере социјалних експеримената и да их следећег часа, својим речима, представе осталим ученицима. Изузетно је важно да се уз овај налог укаже ученицима да критички разматрају све податке које на интернету пронађу и да препознају примере злоупотребе, манипулисања, дискриминације и да о томе разговарају у групи.

Модул: **ОД УЗОРА И ИДОЛА ДО ВОЂА И СЛЕДБЕНИКА**

Примери за подстицај

Прича о Циму Цонсу

Новембра 1978. године у Гвајани 909 следбеника секте Храм народа извршило је самоубиство. Међу њима је било 300 деце. Пошто је вођа секте Цим Цонс наредио следбеницима да попију коктел од цијанида, сока и седатива, најпре су страдала деца, а бебама је отров убризгаван у уста шприцевима. Када су на ред дошли и њихови родитељи, неки су морали да буду отровани на силу. Друге су побили стражари. Вођа је пронађен са прострељеном главом, а његова супруга је умрла од отрова.

Чланови Храма надали су се да ће у дунгли Гвајане основати и започети нови живот у заједници коју су назвали Цонстаун, по свом вођи, и да ће заједница функционисати на принципима једнакости и правде. Међу њима били су и школовани људи који су имали добар посао. Цонс, међутим, није делио њихове идеје. Уместо оснивања заједнице, он је припадницима секте месецима *испирао мозак*, а на већину је успео да утиче у потпуности, с обзиром на то да су били одсечени од својих породица, као и од остатка света.

Џим Џонс је рођен 1931. у Индијани. Рано је основао сопствену верску организацију, пошто је претходно у једној баптистичкој цркви видео колико верника и њиховог новца може да привуче тада ново учење – *лечење вером*. За религију се Џонс заинтересовао још као усамљени дечак. Тешко је склапао пријатељства, а друга деца су га избегавала јер је, како су касније сведочили, био чудан. У првом периоду његови говори остављали су јак утисак на људе тако да га је 1960. године градоначелник Индијанаполиса именован за директора Комисије за људска права. Џонсу је то била прилика да пропагира своје идеје путем радија и телевизије. Почео је да се залаже за права Афроамериканца, којима тада није био дозвољен улазак у поједине цркве, ресторани, предузећа, биоскопе, полицијску службу. То је Џонсу донело непријатеље међу белим расистима, али и велики прилив чланства међу разним угроженим мањинама. Џонсова каријера је кренула узбрдо: примио је велики број хуманитарних награда и имао подршку политичара. Тада је започео и учење звано *Прелазак*, према којем је заједничка смрт чланова секте само начин да се пређе на другу планету и живи у благостању. Објављивао је своје визије о нуклеарном уништењу света, а следбенике је сваког дана сатима излагао „запаљивим“ говорима. Када је један следбеник успео да побегне из Џонстауна, али не и да извуче сопственог сина, образовао је 1977. године групу *Забринуте рођаци* и почео да ради против Џонса, трудећи се да скрене пажњу америчких власти да њиховим грађанима у Гвајани најгрубље крше људска права, али без успеха. На аудио-траци на којој је снимљено последњих 45 минута живота секте, Џим Џонс је покушао да убеди људе да се убију јер су, наводно, жртве завере у којој се сваког часа може очекивати падобранска инвазија на Џонстаун и да ће сви, од деце до старца, бити подвргнути невиђеној тортури. Када су неки чланови почели да вриште од страха, вођа им је саветовао да оду *достојанствено* са овог света. Аутопсијом је утврђено да је Џим Џонс био зависник од марихуане и ЛСД. По овом догађају снимљен је филм (*Guyana Tragedy The Story of Jim Jones*).

Прича о Нику Вујичићу

Ник Вујичић, пореклом из Србије, рођен је у Аустралији са ретким поремећајем – без руку и ногу. Има торзо и мало стопало на левој страни помоћу којег одржава равнотежу и барата предметима. Уз помоћ стопала може и да куца, пише оловком, као и да држи предмете. Упркос озбиљном хендикепу, људима служи као мотивациони пример да је могуће остварити снове и живети квалитетно. Ожењен је и добио је дете. До сада је одржао говоре у 43 земље пред око 4,5 милиона људи, а гледаност његових предавања на интернету мери се десетинама милиона посета. За многе људе који имају неку врсту инвалидитета он је и узор и идол. Његов слоган је: Без руку, без ногу, без ограничења. На интернету се могу наћи снимци многих Никових активности, које указују на његову изузетност. Својим осмехом и оптимизмом никога не оставља равнодушним.

Модул: УСАМЉЕНОСТ, ОДБАЧЕНОСТ, ОТУЂЕНОСТ

Примери за подстицај

Прича о Жанки Стокић

Жанка Стокић, једна од наших највећих глумица икада, после Другог светског рата осуђена је на осам година губитка српске националне части. Рехабилитована је тек 2009. године. Била је осуђена јер је током рата учествовала у позоришним представама и програмима радио-станица под немачком контролом. После пресуде је изјавила: *Мој*

живот се завршио онда када су ме прогнали, отерали са сцене. Узели су ми душу, узели су ми ваздух. Шта је глумица без улоге, то је горе од понижења, горе од смрти! Између два светска рата Жанка је, играјући бројне улоге у позоришту, показала колико је раскошан њен дар. Имала је блиставу каријеру, а живела је боемски. Знали су то њени пријатељи, па и Бранислав Нушић, чија је муза била. Сјајни комедиограф није крио да је улоге често писао спрам ње, а поготово њихову највећу *Госпођу министарку*. Уместо да ужива у слави, ствари су, нажалост, кренуле другим током. Земља је окупирана, а Жанкино здравље је већ било нарушено. Мучио ју је дијабетес, лекови су били скупи и тешко их је било набавити. Није имала другог избора него да учествује у радијским програмима под немачком управом, што јој је по завршетку рата замерено. Ухапшена је и изведена пред суд. Преко ноћи је бачена на маргине. До понижења. Жанку је болело што су јој леђа окренули дојучерашњи пријатељи, мада је било оних који су јој кришом слали помоћ. После две године, поднела је молбу за помиловање, наводећи да је током рата у свом дому крила партизане, као и једну јеврејску девојчицу. Молила је да је врате на сцену, да не би живела од милостиње. Било је лето 1947. када ју је посетио глумац Миливоје Живановић и рекао јој да јој је све опроштено. Онда је стигао и Бојан Ступица, да јој каже да је добио дозволу да је ангажује у новооснованом Југословенском драмском позоришту. Жанка од среће није могла да дође себи. Три дана после те вести, 21. јула, Жанка Стокић је преминула.

Прича о Кетлин Брук

„Ја сам дебела. Али, такође сам и интелигентна, образована и успешна. Док ме гледате, не бисте претпоставили да сам директорка велике корпорације, да сама подижем своје дете, да сам преживела трансплантацију бубрега“, написала је Кетлин Брук, директорка маркетинга једне велике компаније. Ова Американка је и писац, а ово је њена прича о томе са чиме се све сусреће од када се угојила због болести. „Ви, вероватно, не бисте рекли да говорим арапски и да сам била преводилац током археолошких ископавања у Сирији. Да ли бисте претпоставили, док ме гледате, да сам два пута била у браку, и да сам се бавила атлетиком? Ја, као и многи други попут мене, трпим једну од ретких преосталих прихватљивих облика дискриминације. Неки људи ми суде успутним погледом и претпостављају да сам глупа, лења и да једем чипс и сладолед цео дан. Они, такође, могу претпоставити да ми није стало до себе. Они само виде сало. Третирају ме другачије него што третирају витке, привлачне жене. Знам то јер нисам одувек била дебела. И ја сам, такође, била несвесна дебелих људи, чак сам и радила ово што сада раде мени, била сам склона тим погрешним, округлим проценама других особа, само због њиховог изгледа. Када сам живела у другом телу, нисам знала колико би другачији био мој живот да сам дебела. Моја трансформација је невероватна. Од особе пуне самопоуздања, забавне, паметне и лепе жене, претворила сам се у стидљиву личност.“